

Mas 3 d'Oreis

Gisclareny

Ubicació

Comarca:	Berguedà
Lloc/Adreça:	A la banda nord-est de l'església orientat cap al coll i torrent de Vimboca i amagat pels arbres
Emplaçament	Seguir pel sender fitat de Vimboca, trencall a l'esquerra amb marques blaves (perdedor). 30 min
Alçada:	1210
Coordenades:	
Latitud:	42.27621
Longitud:	1.78708
UTM Est (X):	399984
UTM Nord (Y):	4681156

Classificació

Número de fitxa	08093 - 56
Àmbit:	Patrimoni immoble
Tipologia	Jaciment arqueològic
Estil / època:	Medieval
Segle	XII-XIV
Estat de conservació	Dolent
Notes de conservació:	Cobert de vegetació i runa que en fan difícil localitzar-lo ja que es troba apartat del camí enmig de boixedes i esbarzers
Protecció	Inexistent
Accés	Difícil
Ús actual:	Sense ús
Titularitat	Privada
Titular:	08092AA002000040000YB
Fitxes associades:	
Sant Romà d'Oreis	
Masos 1 i 2 o vilatge d'Oreis	
Autoria de la fitxa	Pere Cascante i Torrella

Descripció

Ruïnes d'un possible tercer mas pertanyent al vilatge o despoblat de Sant Romà d'Oreis. Aquest mas es conserva mig cobert de vegetació i arbres, fet que en fa molt difícil de trobar-lo quan la vegetació és frondosa. Es conserven algunes escasses parets que es confonen amb les restes dels murs de pedra seca dels antics camps de cultiu. Les parets conservades corresponen als murs nord i oest formant un angle recte. Estan construïts amb aparell de carreus de pedra mal treballats i escairats, units en sec i atgila i col·locats en filades més aviat irregulars. Aprofiten un desnivell del terreny natural salvat per terrasses artificials.

Observacions:

Les ruïnes d'aquest tercer mas podria correspondre amb el document conservat de 1437 en què esmenta que "hi havia tres masos de llarg temps deshabitats". Es tracta dels característics masos alt medievals similars a molts altres conservats a la comarca com al proper municipi de Guardiola de Berguedà, a Bagà. Segons paral·lels tipològics estudiats com podrien ser els masos de Vilosiu de Cercs (Bolós, 1999), Sant Sadurní de Rotgers (Vila i Carabassa, J.M., 2010), el vilatge del castell de Mataplana (Sancho i Planas, 1997), el vilatge dels entorns de Sant Marc de Cal Bassacs (Cascante, 2007), entre d'altres i correspondria amb masos molt simples, generalment adossats a la roca mare d'una o dues habitacions construïdes amb murs de maçoneria i a vegades també tapia damunt un petit sòcol d'una o dues filades de pedra. Les obertures eren coronades per llindes de fusta i les cobertes eren del tipus vegetal realitzades amb branques d'arbusts, i terra al seu damunt, tot i que en alguns llocs, especialment de muntanya, podien estar recobertes amb lloses de llicorella damunt un empostissat de fusta. Generalment tenien una única planta amb coberta a un sol vessant i encarades a migdia en llocs encimbellats, però alhora protegits de les inclemències meteorològiques prop de camins i també cursos d'aigua per a facilitar els conreus. El cas d'Oreis respondria clarament a aquestes característiques ja que es troba a prop del torrent de Vimboça, en una zona orientada a sud en posició dominant i en un lloc apte per al conreu del vi.

Història

La primera referència documental del lloc d'Oreis la trobaríem en els documents pertanyents a l'acta de consagració del monestir de Sant Llorenç prop Bagà (Bolós-Pagès, 1986) i també a l'arxiu de la Corona d'Aragó 1003 (doc. 50). ACA Monacals, Bagà. Perg.93 (Bolós-Pagès, 1986) ens cita la donació que es fa d'un alou al comtat de Cerdanya dins la vall de Brocà, a les rodalies de Bagà i al terme de la vila de Molnells "In apendico qui vocant Mulnello. Id sunt: casas, casalius, ortis, ortalius, arboribus, torcularis, terras et vineas cum illorum arboribus, pratis, silvis, garricis, molindinarius, cum illorum capud aquis, viuentibus, vel reductibus, cum exiis vel regressiis eorum". El document és molt extens però ja ens parla d'un lloc amb terres, cases, molins. Afrontava amb la Conca d'Oria, El Cadí, la Boixassa i el Querforadat. Bolós mal interpreta el Querforadat amb la població de l'alt Urgell, molt llunyana i poc relacionada amb l'entorn. Pensem que el Querforadat podria correspondre amb el "torrent del Forat" o bé la roca foradada. La Conca d'Oria correspondria segons la toponímia i orografia amb el terme d'Oreis, el Cadí seria la serra del Cadí a la zona del Puig Terrers i Pleta de la Muga on s'hi esmenta un mas (Serra i Vilaró, Ob. cit., 1989). Finalment la Baixassa faria al·lusió al "cap de la Boixassa" que hi ha damunt de la Pelosa. No obstant això, l'alou de Molnells incloent molt possiblement l'església de Sant Romà ja apareix citat en l'acta de consagració de Sant Miquel de Turbians quan el 948 el bisbe Wisadus va cedir a la nova església, unes viles que posseïa a

Molnell (Martín, 2005). A partir del segle XIII, l'indret d'Oreis sovint és esmentat per la documentació baganesa. Serra i Vilaró esmenta que l'església de Sant Romà era sufragania de Sant Iscle de Molnell. En aquest moment, el lloc d'Oreis es denominava "Aureylls o Oreills" i consta que al 1288 tal PereÇasala d'Aureylls es titula parroquià de Molnell i que un tal Ramon Sala de Aureylls en el seu testament demana que s'enterrí al cementiri de Sant Iscle de Molnell i dona 3 sous a Sant Romà d'Oreis. Més tard i en concret al 1447 es fa un llegat a Sant Roma d'Oreylls per a l'oli de la llantia (Serra i Vilaró, J. 1989. Llibre III. P.234). La documentació esmenta que al 1438 hi havia tres masos de llarc temps deshabitats.El tercer d'aquests masos podrien correspondre amb les ruïnes que hem descrit en aquesta fitxa i que hi ha uns 250 m en sentit Vimboca enmig del bosc. En aquesta data, segons Serra i Vilaró s'hi va establir un home de Cornellana. D'Oreis i la Muga en conservem una dita que ampliraem a la fitxa de llegenda que esmenta: "A la Muga, vila; a Aureis ciutat; Barcelona un prat mai s'ha vist al foc tantes olles amb tant poc cuinat". Segons Serra i Vilaró la última llar era la de la bruixa , voltada de closques de nou i un ou. Eren les olles (Serra i Vilaró, 1989. Llibre I. P-435). Serra i Vilaró esmenta que "en romanen les parets,estant esfondrada la volta i part de l'absis". No obstant això. Francesc Caballè en el seu llibre de "les tres-centes cases de Gisclareny" publica una imatge d'aquesta església, encara amb la volta sencera i les ruïnes del màs al seu costat. La imatge pertanyia a Mn. Gaietà i Pedrals. (Caballè, F, 1995). Alguns dels masos d'Oreis sembla que va sobreviure fins ben entrat el segle XIX ja que en el cens de 1863 conservat a l'arxium municipal de Gisclareny hi esmenta aquest mas a nom d'un tal Manuel Esparber, hi havia 4 persones majors de 7 anys i pagaven 45 rals de contribució urbana. Sembla que no va sobreviure l'emigració del 1900 ja que en dades posteriors no s'hi esmenta.

Bibliografia

- BOLÓS MASCLANS, J; PAGÈS(1986). El monestir de Sant Llorenç prop Bagà. Artestudi. Barcelona p-71,200.
- CABALLÈ I CANTALAPIEDRA, F (1996). Les tres-centes cases de Gisclareny. Columna Albí. P.43.
- CASCANTE I TORRELLA, PERE (2012). Romanic al parc natural del Cadí Moixeró. Inèdit;
- COROMINAS I CAMP, R (2018). " Sant Romà d'Oreis. Una obra defensiva amb l'església incorporada" a Erol núm.
- MARTIN, E (2005). Una mirada sobre la història de Gisclareny. P. 55.
- SERRA I VILARÓ, J (1989). Les Baronies de Pinós i Mataplana. Investigació als seus arxius. Llibres I, II i III.
- AHG. Cadastre de 1776
- ACA. Llibrets de compliment pasqual. Amillament de 1863 extret de Martín; E; 2005. Annex 21 i 22
- ADCU. Acta de Consgaració de Sant Miquel de Turbians.
- DDAA. Catalunya Romànica. Vol XII. Berguedà. P.473. Gran Enciclopèdia catalana

